

MAHE- PÕLLU- MAJANDUSE LEHT

Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskuse väljaanne | nr 80 | 1/2018

SISUKORD

Eesti põllumajandusmaast
on juba viiendik mahe ▶ 2

Mida toob kaasa uus mahemäärus? ▶ 3

Maheturu konverents:
mahepõllumajanduse arengu
võtmesõnadeks on usaldus ja eksport ▶ 4

Biofachil valitses optimism ▶ 7

Eesti mahetootjad Biofachil ▶ 7

Tööteljad otsivad mahetoorainet ▶ 9

Mahemajanduse tervikprogramm ▶ 10

Mahetoetuste vähendamine seab
küsimärgi alla mahesektori arengu ▶ 11

2017. aasta mahestipendiumi
stipendiaadid ▶ 12

Mahepõllumajandus kasvab hoogsalt ▶ 13

Prantsusmaa mahesektor
kasvas hüppeliselt ▶ 14

Miljon soomlast ostab mahe-
toitu korra nädalas ▶ 14

Sikkim: India esimene maheosariik ▶ 15

Eesti põllumajandusmaast on juba viiendik mahe

2017. a oli mahepõllumajanduslikku maad kogu Eesti põllumajandusmaast ligi 20% (199 947 ha), võrreldes eelmise aastaga lisandus seda 8% (15 193 ha). Ka 2016. a suurenes mahemaa 8%. Mahepõllumajandusettevõtteid oli 1888, võrreldes eelmise aastaga 135 võrra rohkem. Saaduste korjamisega looduslikelt korjealadelt tegeles 37 ettevõtet ning korjet korraldati 260 662 hektaril.

Põllumajandusameti andmetel oli maheettevõtete arvu poolest esikohal Võrumaa (230 ettevõtet), järgnes Saaremaa (206). Kõige rohkem (19) lisandus mahetootjaid Tartumaal, 13 tootjat lisandus Võru-, Lääne-, Pärnu- ja Lääne-Virumaal. Kõige vähem (3) tuli tootjaid juurde Valgamaal. Mahepõllumajandusega tegelevaid ettevõtteid on kõige vähem (52) Ida-Virumaal.

Kõige rohkem mahepõllumajandusmaad oli Tartumaal.

Järjest rohkem on ka töötlejaid ja turustajaid – 2017. a lõpus oli mahepõllumajanduse registris kokku 349 töötajat, pakendajat, ladustajat ja turustajat.

Taimikasvatus

Sarnaselt aasta varasemale suurenes 2017. a mahepõllumajandusliku maa pind just põllukultuuride arvelt: võrreldes 2016. a kasvas teravilja pind 14%, kaunviljade (hernes, põlduba jm) pind 26% ja tehniliste kultuuride (rüps, raps, kanep jm) pind lausa kaks korda. Tehniliste kultuuride pinna hüppelise suurenemise taga oli kanepikasvatus. Teravilja kasvatati 2017. a 39 111 hektaril, millest 20 078 ha moodustas kaer ja 7178 ha nisu. Teravilja pinna suurenemine tuli peamiselt kaera ja väiksemal määral tatra arvelt, teiste kultuuride pind suurenes suhteliselt vähe või isegi vähenes (nt rukis, oder, speltanisu).

Kartuli pind on juba mitu aastat vähenenud, seda kasvatati 2017. a vaid 153 hektaril.

Viljapuu- ja marjaaedade pind on võrreldes aasta varasemaga veidi suurenenud eelkõige

astelpaju pinna suurenemise tõttu. Kokku kasvatati puuvilju ja marju 2424 ha, millest suurem osa oli astelpaju (1427 ha). Viljapuuaedades olid peamiselt õunapuud (413 ha), kasvatati ka ploome, pirne ja kirsse. Marjadest olid levinumad veel must sõstar (178 ha), mustikas (107 ha), maasikas (40 ha), vaarikas (34 ha) ja aroonia (33 ha). Kasvatati ka punast ja valget sõstart, jõhvikat, viinamarju, ebaküdooniat jm.

Mahepõllumajandusliku seemnekasvatusega tegeles 28 ettevõtet. Põhiliselt kasvatati teraviljade ja heintaimede seemet.

Loomakasvatus

Maheloomakasvatusega tegeles ligi kaks kolmandikku mahetootjatest (1155 tootjat), kõige rohkem oli maheloomakasvatajaid Saaremaal (174). Eelkõige kasvatati lambaid (2017. a kohapealse kontrolli tulemusel 48 931 looma) ja veiseid (48 303). Lihaveiste arv on viimase viie aastaga oluliselt kasvanud. Kasv jätkus ka 2017. a, mil ammlehmi oli 17 971, see on 12% rohkem kui eelmisel aastal. Mahe-dalt peetavate lammaste arv aga vähenes teist aastat järjest. 2017. a lõpu seisuga peeti Eesti lammastest mahedana 49% ja lihaveistest 56%. Kitsede arv on viimastel aastatel jäänud ligilähedaselt samaks, 2017. a oli neid 1675.

Piimalehmade arv on alates 2011. a pidevalt vähenenud. 2017. a oli vaid 1869 mahelehma, 2010. a oli neid 3275. ►

Mõne aasta eest arenema hakanud maheseakasvatusele andis tõsise hoobi seakatku levik, paljud mahetootjad lõpetasid selle tõttu sigade pidamise. Kui 2014. a peeti kokku 1475 siga, siis 2017. a oli neid vaid 525.

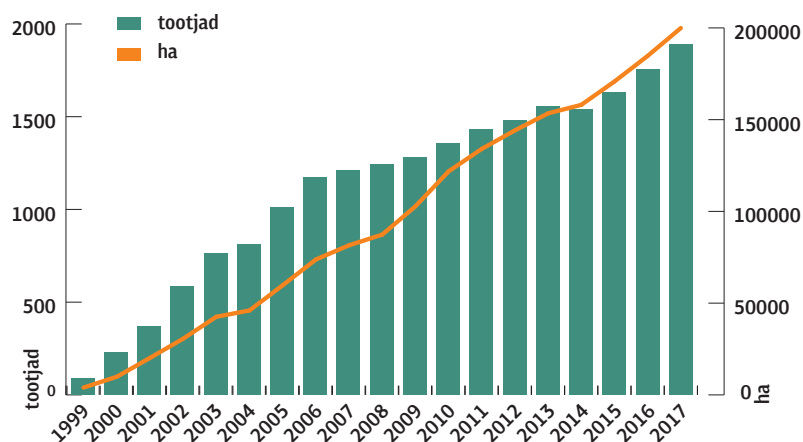
Kodulindude arvus pole viimastel aastatel suuri muutusi toimunud, 2017. a peeti mahedalt 33 530 lindu, kellest suurem osa olid munakanad. Kodulindudest peeti veel broilerkanu, parte, hanesid, kalkuneid ja pärkanu.

Mahemesindus kasvas hüppeliselt 2016. a, 2017. a olulisi muutusi ei toimunud ja mesilasperede arv oli 2775.

Põllumajandusameti mahepõllumajanduse ja seemne osakonna juhataja Anu Nemvalts võttis eelmise aasta kokku järgmiselt:

„On hea meel, et järjest enam turustatakse oma toodangut, seetõttu soovisid paljud tootjad tõendava dokumendi ka võimalikult kiiresti kätte saada. Kiireks ja sujuvaks koostööks on oluline, et ettevõtja on kontrolliks valmistunud ja vajalikud dokumendid on kontrolli ajaks olemas. Eelmisel aastal toimus Põllumajandusametis uue infosüsteemi arendus, mis muutis meie töö tavapärasest keerukamaks. Praeguseks on põhiline arendustöö toimunud ja algaval kontrolliperioodil sellevõrra lihtsam. Tootjatele soovin südamele panna, et nad oma tootmises täidaks nõudeid igapäevaselt, mitte kontrolli jaoks. Põllumajandusamet kontrollib vähemalt üks kord aastas nõuete täitmist, ülejäänud ajal on see tootja enda kontrolli all“.

Toimetus

Mahepõllumajandusmaa pindala (ha) ja mahetootmisega tegelevate ettevõtete arv 1999–2017. Allikas: mahepõllumajanduse register

Mida toob kaasa uus mahemäärus?

Eesti Euroopa Liidu eesistumise ajal lepiti kokku uues mahepõllumajanduse määruses, mis peaks parandama nt maheseemne ja -loomade kättesaadavust, muutma kontrolli mahetootjate üle riskipõhisemaks ning võimaldama mahepõllumajanduslikuna toota ja märgistada senisest enam tooteid.

Allikad:

maaelu.postimees.ee/4417977/mahetootjaid-ootavad-muudatused

maablogi.wordpress.com/2017/11/23/kontroll-maheettevotete-ule-muutub-seniest-enam-riskipohiseks/#more-2831

Mõned olulisemad muudatused:

- Määruse reguleerimisala laiendatakse toodetega, millel on seos põllumajandusega. Tulevikus saab mahepõllumajanduslikult toota ka näiteks villa, puuvilla, töötlemata nahku, eeterlikke õlisid, mesilasvaha jms. Toitlustamine jääb jätkuvalt määruse reguleerimisalast välja, liikmesriigid võivad kehtestada mahetoitlustamisele riigisiseseid nõudeid.
- Paraneb maheseemne kättesaadavus. Lisatakse uued mahetingimustesse sobiva taimse paljundusmaterjali kategooriad – mahe heterogeenne paljundusmaterjal ja mahesordid. Ühtlasi ei pea heterogeense paljundusmaterjali tootmisel täitma sordikaitse ega sertifitseeritud seemne tootmise nõudeid, neid on mahetootjatel siiani olnud keeruline täita.
- Jätkatakse mullapõhise tootmise põhimõtete rakendamist, st et köögiviljade ja teiste põllukultuuride kasvatamisel kasvatamine ei ole lubatud.
- Luuakse maheloomade andmebaasid. Need aitavad analüüsida maheloomade turuolukorda ja saada infot, kui palju ja milliseid maheloomi turul saada on. Kui turul on saada mahetootja jaoks sobivast liigist või tõust maheloomi, siis maheettevõttesse taloomade toomiseks luba ei väljastata.
- Võrreldes kehtiva mahepõllumajanduse määrusega on lisandunud küülikute ning hirvede pidamise detailsed nõuded.
- Mahetootjaid kontrollitakse reeglina igal aastal vähemalt kord kohapeal, edaspidi tehakse erand väikese riskiga ettevõtete puhul, mida võib kontrollida iga kahe aasta tagant. Väikese riskiga ettevõtte ei tohi olla eelneva 3 aasta jooksul tuvastatud mahepõllumajanduse nõuete rikkumisi. Lisaks arvestatakse riskide hindamisel ettevõtte suuruse, struktuuri, toodangu koguse jm teguritega.

Kõik muudatused jõustuvad 2021. aastast.

Maheturu konverents: mahepõllumajanduse arengu võtmesõnadeks on usaldus ja eksport

18. märtsil toimus Türi Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja korraldusel konverents „Maheturg 2018: tooraine toojast mahetoodete edukaks eksportijaks“. Päeva võiks kokku võtta tõdemusega, et nii mahetoodete turg Eestis kui ka meie mahetoodangu eksport kasvavad jõudsalt. Kuigi meie mahetoodangu usaldusväärsus on kõrge, tuleb selle säilitamiseks igapäevaselt vaeva näha ja pakkuda turule ainult parimat kvaliteeti.

EPKK juhatuse esimehe **Roomet Sõrmuse** avasõnadele järgnes Maaeluministeeriumi osakonnajuhataja **Sigmar Suu** ülevaade mahemajanduse tervikprogrammist ja selle rollist ekspordi arendamisel. Sigmar Suu sõnul on mahepõllumajandus Eestis jõudsalt arenenud ning selle kogutoodangu väärtus moodustas 2016. a FADN andmetel 8% kogu põllumajandustoodangu väärtusest. Oluliselt on kasvanud ka eksport: kui 2015. a hinnati selle mahuks 15,6 mln €, siis 2017. a esialgsetel andme-

tel juba 26 mln €. Mahemajanduse tervikprogrammis on eesmärk suurendada mahetoodangu ekspordi 2021. aastaks 50 miljoni euroni. Tervikprogrammis on planeeritud ka mitmeid tegevusi, mis peaksid aitama seda eesmärki saavutada (loe programmist lähemalt lk 10).

Usaldusväärse ja kontrolli tähtsusest mahepõllumajanduses rääkis **Anu Nemvalts** Põllumajandusametist (PMA). Kontrolli eesmärgid on nõuetekohane tootmine ja toodang, aus konkurents ning toote usaldusväärsus tarbijale. Kõik algab mahetootmisele kehtestatud nõuetest, millele lisandub kontroll, kuid usaldusväärse loomine on eelkõige ikkagi ettevõtja enda vastutus ja roll. PMAs on 28 inspektorit, kes kontrollivad mahetootjaid vähemalt kord aastas. Vähemalt 10% tootjatele tehakse riskipõhine lisakontroll. 2017. aastal tehti kokku 4037 kontrolli ja toodangust võeti 88 proovi, peamiselt keskenduti suurematele kartuli, õlikultuuride ja teravilja kasvatamise ning saaduste müügiga tegelevatele ettevõtetele. Kogu Euroopas on analüüsid läinud täpsemaks ja kiiremaks ning rikkumisi tuvastatakse paremini.

Loodud on OFIS süsteem, kuhu pääsevad ligi kõik ELi riigid ja saavad infot mittenõuetekohase toodagu kohta. Rikkumisteks on peamiselt taimekaitsevahendite jäägid toodangus.

Maheturu trendidest teraviljaturul rääkis **Hardo Vahemäe** TÜst Wiru Vili. Tegu on kasvava turuga nii Euroopas kui ka maailmas üldiselt. Eesti mahekaer on väga sobiv kaerahelbetehastele. Eestist ostetud kaer oli möödunud aastal ka maailma üks kallimaid, kuid kaerahinnad ilmselt enam tõusuteel ei ole. Ladudes on eelmise aasta kaera veel alles ja praegu ootavad ostjad, mis turul saama hakkab. Mahedas turuhinnad kõiguvadki palju – need sõltuvad väga palju nõudluse ja pakkumise vahetusest. Lihtsam on müüa toiduvilja, kuid laieneb ka söödavilja turg. Taliviljade külvatakse seega palju. Rukki pinnad on suhteliselt väikesed ja nõudlus ületab tänava ilmselt pakkumise. Üldiselt on nõudlust kaerale, rukkile, nisule, hernele ja oale, nt tatart aga eriti ei osteta. Rapsi ja rüpsi hinnalangust pole ette näha. Sageli on aga nii, et kui mingil aastal on ühe vilja hind väga kõrge, siis järgmisel aastal on ülepakkumine ja hind langeb. Palju on kukkunud nt spelta ja kanepi hind. Hardo Vahemäe rõhutas, et praegu on Eesti maine mahetootjana kõrge, kuid see võib hetkega muutuda, kui toimuvad rikkumised.

2018. a teeb Wiru Vili vilja kokkuostuks pigem eelkõikulepped, et saaks ise ettevõtte eelnevalt üle kontrollida. Lisaks võetakse igast sissetulevast koormast proov, mida säilitatakse kuni 1,5 aastat, et oleks võimalik kindlaks teha, kelle viljaga on tegu, kui peaks tuvastatama mingi rikkumine. ►

Wiru Viljal on alates 2014. aastast koostöö Saksamaa Bioland erastandardiga. Eestis tehtava põhjaliku Biolandi kontrolli eest tasumine praegu veel rahaliselt tulu ei too, kuid tegu on usalduse ehitamisega Saksa turul.

Mahealkoholi ekspordiedust rääkis Moe OÜ ja Estonian Spirit OÜ juhatusel liige **Sven Ivanov**. Estonian Spirit OÜ Rakvere piiritusetehas on ainus piiritusetootja Eestis. 2017. a toodeti 617 000 liitrit mahepiiritust (26% kogu tootmismahust). Kui kogu tehase toodangust eksporditi 42%, siis mahetoodangust 79%. Suurim ekspordipartner on Šveits. 2018. aastaks on olemas lepingud ligi 1 mln liitri mahepiirituse peale, toodangumahu kasvu piirab aga tooraine puudus.

Moe OÜ Moe Peenviinavabriku toodangust on 63% mahe, ekspordis on maheda osakaal üle 80%. „Põhimõte on see, et kasutame eesti- maist toorainet kui vähegi võimalik. Lisaks piirituse toorainele kasutame viinade maitsestamiseks mahedalt kasvatatud Kopra Karjamõisa tšillipipart ja Tammejuure talu kanepit,“ rõhutas Sven Ivanov. „Mida kõrgemal lisandväärtuse tasemel tegutseda, seda olulisemaks muutuvad täiendavad sertifikaadid ja kogu tootmisahela keskkonnasõbralikkus. Ilma mahesertifikaadita oleks ekspordida väga keeruline, lisaks oleme 100% taastuenergiat kasutatav ettevõtte – ka see on argument, millega müüa, eriti just Šveitsi turul. Üldiselt on kõige tähtsam usalduse loomine ja säilitamine, eksimist ei saa lubada,“ tõdes Ivanov. Tema arvates on mahe selgelt perspektiivikas valdkond, mida just noored oskavad järjest rohkem väärtustada.

Mahesööda tootmise võimalustest ja kitsaskohtadest rääkis **Anu Hellenurm**

Anu Ait OÜst. Anu Ait on mahesöödatootja 2016. aastast. Mahesööta töödeldakse kord nädalas, kogu ettevõttes ei kasutata GMO-sööta. Anu Ait sooviks teha koostööd tootjatega, et selgitada välja nende vajadused sisseostetava sööda osas. Praegu kasutavad maheloomakasvatavad starter- ja segasöötaid vähesel määral. Kõige tähtsam on muidugi kvaliteetne põhisööt, kuid täiendavaid söötasid tuleb samuti juurde anda, eriti piimakarja-, sea- ja linnukasvatustes. Anu Hellenurm rõhutas väärtusahelapõhise koostöö vajadust.

Mõtlemapaneva sissevaate turundusse tegi **Veiko Paalma** Positsioon OÜst ettekandega **Eesti toidu turundamisest eksporditurgudel**.

Eelkõige rõhutas ta paikkonna turundust ning eristamise vajadust. Paikkondade märgistamine võrgustikuna ja toote märgistamine paikkonnana – see on reputatsiooni tuvastamise ja loomise protsess. Põhiküsimus on: miks peaks keegi teilt midagi ostma, andke hea põhjus ja kõik ostavad. Inimesed ei osta seda, mida te teete, vaid seda, miks te seda teete.

Maheveiseliha väärtusahela arendamisest ja ekspordipotentsiaalidest rääkis **Katrin Noorkõiv**, kes esindab MTÜd Liivimaa Lihaveis ja Liivimaa Lihasaaduste Wabrik OÜd.

„Miks me tegeleme mahepõllumajandusega – tarbimine on kasvutrendis, tegemist on jätkuva kasvuturuga. Mahe sobib väikeriigile, sest kvaliteet on kvantiteedist olulisem, tootele saab anda natuke rohkem lisaväärtust. Mahepõllumajandust võib võrrelda startupiga, mida peabki praegu jõuliselt toetama, et see saaks õige kasvuhoo sisse. Tuleb

ka märkida, et lihaveisekasvatuseks on Eestis alles lapsekingades, kõrgeima kvaliteedini jõudmiseks on vaja pikemat kogemust,“ selgitas Noorkõiv.

Tegeletakse vaid rohumaaveisega, teraviljaga polegi Eestis mõtet veiseid nuumata, see läheb liiga kalliks. Kui rohumaad on head, siis saab hea rasvasuse ja kvaliteetse liha. Eesti on maailmas number 1 rohumaade liigirikku osas – seetõttu on mahe rohumaaveis ka igati loogiline valik. Maailma mastaabis on meie tootmine siiski väga väike, suurtootjatega ei suuda selliste mahtudega kunagi konkureerida. Kui toodangul erisust poleks, oleks mõtet proovida müüa Aiasse, aga et toodangul on kvaliteedimärgid „mahe“ ja „rohumaaveis“, siis on prioriteetne Euroopa turg. Majanduskasv on soodustanud veiseliha müüki koduturul. Viimase 8 aastaga on olukord oluliselt muutunud, pidevalt on saada vähemalt 4 kodumaist kaubamärki, veiseliha kultuur edeneb.

„Lugu, mida me levitame, peab olema selgelt argumenteeritud: kasvuhoo negaaside vähendamine, loodusliku mitmekesisuse säilitamine, loomade heaolu parandamine. Mahetootmine ei ole mull, trend ega alternatiivreligioon. Mahe on märk, mis näitab, et me väärtustame oma tervist, keskkonda ja loomi,“ rõhutas Noorkõiv.

Mahepiima tootmist ja mahejuustu ekspordivõimalusi tutvustas

Ülo Kivine Saaremaa Piimatööstusest. Mahetöötlemisega alustati 2016. a jaanuaris, müügiga on tegeletud kaks aastat Eesti ja eksporditurul (tööstusele toorainet Itaaliasse), siinamaani tõusvas joones. Seni on toodetud vaid mahejuustu, millest 80% on eksporditud ja 20% müüdnud koduturul. 2017. a maksti mahepiimale preemiat kokku umbes 75 000 €. Planeeritakse tootesordimendi laiendamist – käimas on investeering uute mahetoodete jaoks esialgu Eesti turule – joogipiim ja teised tooted. Veebruaris osaleti Biofachil, mis andis hea ülevaate mahesektorist, häid mõtteid ja uusi ideid, leiti ka uus klient Dubaist. Ekspordi jaoks on aga vaja mahtusid suurendada, praegu soovitakse koduturul kanda kinnitada ja siin tarbijaid võita.

„Kui Saaremaal ja Hiiumaal on mahepiim olemas, siis tööstusel on lausa kohustus seda mahedana väärindada. Maksame mahepiima eest ka talunikele kõrgemat hinda. Tööstuse kasu on laiem tooteportfell ja paremad müügi- võimalused. Eesti piimatööstused ekspordivad Eestist vähe ja on oma toodangu maailmatuult vallas. Suureks probleemiks on aga mahepiima kättesaadavus – sesoonsus ja väikesed kogused, seega vaatame ka Läänemaa ja Pärnumaa suunas, kuigi transport on kulukam,“ võttis Kivine kokku praeguse olukorra mahepiimaga. ➤

Kivine arutles, et tulevikus võiks uusi mahepiimafarme juurde tulla ja nt Hiiumaal tootagi ainult mahepiima. Eesti turul on oluline propageerida mahetooteid ja suurendada tarbija teadlikkust. Maheturul on kasvuruumi, nt on koolid ja lasteaiad üks koht, kuhu võiks müük laieneda. Mahe on tulevikuturg.

Marjade ja puuviljade tootearendusest rääkis **Siim Kabrits** Chaga OÜst. Hiljuti on mahetoodetega osaletud 4 välismessil. On tunda, et mahe hakkab kujunema peavooluks, see on oluline trend, mida tähele panna ja millega kaasa minna. Eelkõige võiks müüa väärindatud toodangut, nt tööstusõuna müük on keerulisem, mahud on suured, 4–10 rekatait päevas, seda on keeruline Eestis kokku panna. Lauaõuna võiks müüa Eestis, aga nt musta sõstart ei võta Eesti turg nii palju vastu. Turundamisel tuleks mõelda, mis võiks olla Eesti eristuv bränd – tuua välja puhas õhk, vesi – keskkond, milles me toodame. Lisaks Euroopa mahemärk, mis on paljudes riikides ka turvalisuse embleem.

Mahedas on meil suurtel pindadel kasvatamise oskus veel vähene, seda peab arendama. Eestis on praegu 400 ha maheõunaaedu, mis on peamiselt vanemad aiad. Küsimus ongi, kuidas saada saaki iga-aastaselt, noori lauaõuna-aedasiid on väga vähe.

Uued suunad Chagas on nt Interreg programmi toel kummikommi tootearendus Wild Candy, mis sisaldab vajalikke vitamiine. Kommi näol saab vitamiinide tarbimise teha lastele hästi mugavaks ja atraktiivseks. Üks trend, millest kasu võiks lõigata, on siidri tarbimise kasv – eesti õuna brix on pisut madalam ja mait-

se intensiivne, siidri puhul see eriti probleem ei ole ja seega oleks tooraine sobilik.

Merit Mikk rääkis **mahetoodete müügist Rimides paiknevatel Talu Toidab müügialadel**. Need on Rimi kauplusketi hetkel 24 kaupluses paiknevad alad/riiulid, kust leiab vaid kohalike väike- ja mahetootjate toodangut. Suurem osa neist on Tallinna kauplustes, lisaks veel Tartus, Pärnus, Rakveres ja Kuressaares. Müüakse 120 tootja rohkem kui 1000 toodet, osad neist on hooajalised. Mahetooded moodustavad valikust ca 60%, populaarsemad on nt munad, lihatoodetest lihaseise hakkliha, piimatoodetest toortatar, erinevad helbed ja speltatooted. Ka mett ja maiustusi ostetakse palju. Talu Toidab annab väiksematele tootjatele võimaluse pakkuda oma tooteid ketikaupluses ka väikeste mahtude juures ja sõlmida paindlikke kokkuleppeid, mis tavaliselt pole ketikauplustes võimalik. Tarbijatele annab see mugava võimaluse osta kohalike väike- ja mahetootjate tooteid oma tavapärasest ostukohast.

Huvi kasvu mahetoodete vastu näitab ka Rimi I love Eco sarja edu – viimase kahe aastaga on toodete valik laienenud 85%, müük kasvas viimase aastaga 68%. Rimi hinnangul mõtlevad inimesed üha rohkem sellele, et nende toit oleks puhas, päritolu selge, ja veelgi enam, mahedalt kasvatatud.

Eesti maheturul on kohaliku toidu osa veel kahjuks suhteliselt väike, rohkem müüakse importtooteid, kuigi paljusid tooteid oleks võimalik toota ka Eestis. See on täitmata turunišš, mida saaksid meie maheettevõtted ära kasutada.

Mahetoodete jaeturgu Eestis Prisma näitel tutvustas **Tiia Karu**. Tarbijakäitumine on väga palju muutunud ja mahe on selgelt tulevikusuund, eriti just noored on lisaväärtusega toodete gruppi kuuluvast mahetoodangust huvitatud. 4–5 aastat tagasi oli hind väga oluline, praegu on maitse ja kvaliteet tähtsamad. Mahetoidu müük kasvab, näiteks on köögivilja ja tatra puhul see aastaga kahekordistunud. Köögiviljadest olid mahetootena populaarseimad tomat ja paprika. Väga hästi on vastu võetud Saaremaa Piimatööstuse mahejuust. 2018. a eesmärk on leida igasse tootekategooriasse mahetoodet. Tarbijad usaldavad Eesti tootjat, aga praegu pole kodumaiste mahetoodete valik veel piisav, et vajalikku sortimenti katta.

Eesti jaeturgu on valmis mahetoodet vastu võtma – väiketootjad peaksid aga koonduma ja tagama mahud, et nende toodangut oleks võimalik jaekettides müüa. Pole reaalne, et kett tegeleks suure hulga väikeste kaupakujutega. Üle tuleks vaadata hinnapunkt – soodsam hind tagab mahtude kasvu, samuti tuleks planeerida toodete turundustegevust. □

Airi Vetemaa

Moe maheviinad said mitu medalit

Moe Peenviinavabrik sai Euroopa juhtival Craft Spirit festivalil kahe Eesti maheviltast valmistatud joogi eest kuldmedali. Kuldmedali vääriliseks hinnatud joogid olid mahedast Sangaste rukkist põletatud Setomaa traditsiooniline kange alkoholne jook Handsa ning Eesti maherukkipiiritusest ja Kopra Karjamõisa tšillipiirast valmistatud maitseviin Pipar. Tunnustuse said veel neli vabriku jooki, millest kaks olid mahedad: pronksmedali võitsid Tammejuure talu mahekanepiga maitseviin Kanep ja Uus-Meremaa mahehumalaga maitseviin Humal.

Allikas: pollumajandus.ee

Biofachil valitses optimism

Maaailma suurimal mahemessil Biofach/Vivaness 2018, mis toimus 14.–17. veebruarini Saksamaal Nürnbergis, oli väljas üle 3200 osaleja (neist 275 Vivanessil) 93 riigist. Külastajaid oli 134 riigist kokku ligi 50 000. Igal aastal tuleb juurde nii eksponente kui ka külastajaid ja sel aastal oli kasutusele võetud mitu uut messihalli.

Selleaastast messi iseloomustasid optimism ja mahesektori head tulemused: üleilmse maheturu maht oli 2016. a kokku üle 80 mld euro, näiteks Saksamaa maheturu maht ulatus ligi 10 mld euroni. Ka loodus- ja ökososmeetika valdkonnas on põhjust rõõmu tunda, sest nende müük ulatus Saksamaal üle 1,2 mld euro.

Messi raames toimus ka üle 150 seminari, kus osales ligi 9000 inimest. Enim huvi pälvisid mahesektori arengut tutvustavad ettekanded ja arutelud, kuid suur huvi oli näiteks ka teema vastu, kuidas jõuda mahedaga laste ja noorteni.

Mahesektori järgmine kohtumine messil Biofach/Vivaness toimub 13.–16. veebruaril 2019.

Allikas:

www.biofach.de/en/news/press-releases/organic-food-and-natural-fwfbilsdi1_pireport

Eesti mahetootjad Biofachil

Juba teist aastat olid Biofachil esindatud Eesti mahetootjad. EASI toetatud messiboksis olid Salvest, Loodusvägi (kaubamärk LOOV), Magusameistrid, Saaremaa Piimatööstus, Rõngu Mahl, Estvita Pro, Chaga ja Prana Organics (kaubamärk Stay Young).

Küsisime kahe Biofachil osaleja käest, kuidas nad rahule jäid:

Estvita Pro esindaja **Jekaterina Bodrenkova** ütles: „Messidel käimine on oluline – tuleb ennast näidata ja tooteid tutvustada. Lisaks Biofachile oleme käinud ka Malmös toimival Nordic Organic Food Fair ja Riga Food messidel, hetkel rohkem plaanis pole. Soovime nüüd rohkem keskenduda tootearendusele, et oleks, mida edaspidi tutvustada“.

Biofachil osalemisega jäi Bodrenkova üldjoontes rahule. Paljud messi külastajad ei teadnud pödrakanepist midagi ja seega tuli teha palju selgitustööd, mis see on ja miks see hea on. Kohtuti juba olemasolevate klientidega, sest Biofachile on lihtne üle Euroopa kohale tulla. Varasemad kliendid nägid uusi kaupu ja tegid kohe ka tellimusi, kaup on neile juba saadetud. Loodi ka uusi kontakte ja kuigi lepinguteni pole veel jõutud, käib aktiivne kirjavahetus võimalike uute klientidega nt Saksamaalt, Hollandist ja Taanist. Mitmed huvilised soovisid nii suuri koguseid, mida kahjuks pakkuda ei suudeta. Välja võib tuua veel selle, et uusi kliente leiti ka eestlaste hulgas, kes ettevõttest veel kuulnud polnud.

Mess oli kasulik ka tootearenduse aspektist, saadi uusi kontakte teedesse sobivate lisandite ostmiseks ning infot selle kohta, milline toode ja pakend millisele turule sobib.

Estvita Pro Biofachi messil Foto: Merit Mikk

Negatiivselt poolelt tõi Jekaterina välja, et messiboksi koht ei olnud kõige parem. Saalis oli küll hea päevavalgus võrreldes teiste kunstvalgusega hallidega, kuid see oli kõige tagumine hall ja paljud inimesed ei jõudnudki sinna. Kes teadsid messikataloogist otsida, leidsid neid samas kergesti üles. Selles hallis toimunud tutvustavad messitegevused olid vaid saksa keeles ja seal oli ka huvilisi vähe. Samuti leidis ta, et messidel osalemine on väga kallis.

Salvesti müügi- ja turundusjuht **Triin Kõrgmaa** ütles, et messidel käimine on äärmiselt oluline – ühest küljest on see koht, kus oma olemasolevatele koostööpartneritele (edasimüüjad, hankijad jt) ennast näidata ja näost-näku kohtuda arutamaks senist koostööd ja edasisi arenguid, teisest küljest on tegemist kohaga, kus leitakse uusi kontakte, seda nii edasimüüjate kui ka hankijate osas. Samuti leiab igalt messilt uusi tooteid ja ideid tootearenduseks. Salvest käib aastas keskmiselt 2-3 messil. 2018. a on väljas olnud Biofachil ja Gulfoodil Dubais ja sügisel minnakse SIAL messile Pariisi. 2017. aastal käidi Biofachil, Anuga toidumessil ning Malmös toimival messil Nordic Organic Food Fair. Iga mess ja välisriigi külastus annab uusi mõtteid ja ideid. Mõned neist lähevad kohe käiku, mõned ootavad veel oma aega. Kindlasti annavad messid kätte üldised trendid ehk mida tarbija ootab, kui kiiresti need trendid eri riikides pead tõstavad, sõltub tarbijatest.

Biofachil oli Salvest sel korral väljas oma uute Salvest Smushie supersmuutidega, mis olid külastajate hulgas populaarsed. Tagasiside oli väga positiivne ning huvi suur. Pärast messi alles tegelik töö kontaktidega hakkab ning tulemusi näeb seniste kogemuste põhjal kõige varem poole aasta pärast, mõningatel juhtudel on esimese müügini jõudmine võtnud ka üle 2 aasta. Muidugi on oluline müükideni jõudmise kiirus ka tootest.

Biofach on kõikidele mahetoodangu pakujatele aasta üks olulisemaid messe. Triin Kõrgmaa sõnul oli messil osalemine ka sel aastal Toiduliidu abil väga hästi korraldatud ning Eesti ühisstend paistis hästi välja oma väljapeetud ja samas Eesti olemust iseloomustava kujundusega.

Eesti mahetootjad Biofachi messil Foto: Merit Mikk

Eesti mahetootjad Biofachi messil Foto: Merit Mikk

Lisaks Biofachile on ka mitmeid teisi messe, kus meie maheettevõtted viimastel aastatel osalenud on. Paljud on käinud nt Malmös toimival messil Nordic Organic Food Fair või Helsingis toimival messil Veganmessut. Küsisime moodsate külmpressi- ja survetöötlusseadmetega (HPP-seadmed) mahemahlu valmistava **Heyday Organic OÜ** juhilt **Janno Veskimäelt** arvamust messidel osalemise olulisuse kohta.

Janno Veskimäe sõnul tasub messidel käia: „Oleme käinud nt kahel korral Malmö messil Nordic Organic Food Fair, millega jäime eelmisel aastal väga rahule, leidsime sealt ka agendi, kes hakkab meie toodete turustamisega tegelema. Keskendume pigem väiksematele kitsama piirkonna ja sihtgrupiga messidele, nt Biofach on ehk liiga suur. Suure messi kogemus on meil 2016. aastast, kui osalesime messil SIAL Pariisis. Rohkem meeldivad sellised messid, kus saame kontakti ka lõpptarbijaga. Näiteks käisime just Helsingis messil Vegemessut, mis keskendus taimetoidule ja mis oli samuti meile huvitav ja edukas. Plaanime sel aastal juba teist korda minna sarnasele messile ka Stockholmi. Messidel saame lisaks head tagasisidet oma toodete kohta, inimesed on oma suhtumises ausad ja kui miski meeldib või ei meeldi, siis öeldakse see ka välja.“ □

Toimetus

Töötledjad otsivad mahetoorainet

Viimasel ajal on järjest rohkem juttu sellest, et töötledjad sooviksid oma toodetes kasutada oluliselt rohkem kohalikku mahetoorainet, kuid ei leia tootjaid, kes seda neile sobivates kogustes ja kujul pakuvad. Samal ajal kurdavad paljud tootjad, et ei leia endale sobivat maheturustuskanalit. Küsisime mõne töötledja käest, et millisest toorainest neil puudu on. Plaanimme sama rubriigiga jätkata ka järgmistes Mahepõllumajanduse lehtedes.

Biomari OÜ, mahe- limonaadide, -mooside ja -mahlade valmistaja

Ettevõtte tootmis- ja turundusjuhi **Triin Ojanurme** sõnul kasutavad nad osaliselt oma kasvatatud marju ja puuvilju ning sisseostetava tooraine vajadus sõltub nende saagikusest ja sellest, milliste toodete järele turul suurem nõudlus on. Juurde ostetakse jõhvikat, astelpaju, rabarberit ja vaarikat, õunte ost on aastast. Triinu sõnul võiks kindlasti rohkem neile pakkuda mahevaarikat ja selliseid huvitavamaid marju ja puuvilju, nagu punane sõstar, karusmari, ebaküdoonia, kirss ja murel. Ettevõttes mahemaarikat ei kasutata, kuid teada on, et ka seda otsitakse ja oodatakse turule suuremas koguses. Kogus, mida nad oma seadmetes mugavalt kasutada saavad on 200 kg, korralikult saab pressida alates 400 kg.

Kontakt: triin@biomari.ee,
www.biomari.ee

Amoor OÜ, tervislike vahepalade ampstükkide valmistaja

Ettevõtte juhi **Margit Kimmeli** sõnul kasutavad nad oma toodetes kuivatatud ja külmuivatatud marju ja marjajahusid. Suhteliselt hea on musta sõstra ja astelpajujahu saadavus, kuid nad sooviksid, et see poleks valmistatud marjajääkidest, vaid marjadest endist. Keeruline on leida kuivatatud kujul kodumaist pohla, vaarikat ja maasikat. Oluline on muidugi ka hind. Kuigi ettevõtte eelistab kodumaist toorainet, pole seda siiski võimalik osta, kui hind on kordades imporditud mahetoorainest kallim, sest tarbijad ei soovi liiga kallist lõpptoodet osta, eksporditurule müües on hinnatundlikkus isegi veel suurem.

Kontakt: info@ampstukk.ee,
www.ampstukk.ee

Amoori ampstükk

Salvesti Smushie

Biomarija limonaad

Salvest AS, mahelastetoitude ja -smuutide tootja

Ettevõtte ostujuhi **Kristo Raua** sõnul otsib Salvest AS endale koostööpartnereid kodumaise mahetoodangu tootmisel. Ettevõtte sooviks oleks leida alates 2018. aastast koostööpartnerid, kes kasvataksid uute imikutoodete tarvis mahe köögi- ja puuvilju. Koostööpartnerid otsitakse kahest valdkonnast – 2018. a sügis-kuudeks otsitakse mahe kartulit, kõrvitsat, lillkapsast, õuna, kurki ja brokolit. Ostetavad kogused on vahemikus 150 – 800 kg, et teha katsetusi retseptidega sobivate sortide välja valimiseks. Lisaks võib uute toodete arendamiseks pakkuda ka teisi köögi- ja puuvilju. Teise ja suurema projektina otsib Salvest koostööpartnereid külmutatud ja kuubistatud mahe köögi- ja puuviljade osas. Kogused on vajalikud aastaringsest ja lepingu võimalus mitmeks aastaks. Ühes aastas vajab Salvest keskmiselt 40 t kuubistatud mahe porgandit ja 20 t kuubistatud mahe kartulit. Väiksemates kogustes ostetakse ka sibulat, küüslauku, suhkruhernest, tomatit, kõrvitsat, brokolit ja spinatit. Kui soovid kaasa aidata mahetoorainest toodete töötlemise suurendamisele, siis võta Salvestiga ühendust.

Kontakt: *Salvesti ostu- ja logistikajuht Kristo Raud,*
kristo.raud@salvest.ee

Mahetooraine puudusele viitavad ka mitmete teiste valdkondade ettevõtted, nt Saaremaa Piimatööstuse juht Ülo Kivine ja Estonian Spirit OÜ juhatuse liige Sven Ivanov, loe rohkem lk 5.

Toimetus

Mahemajanduse tervikprogramm

Maaeluministeriumi ettepanekut mahemajanduse tervikprogrammi käivitamiseks toetas Vabariigi Valitsus juba 2017. a veebruaris. Otsus lähtus valitsusliidu aluspõhimõtetest 2016–2019: „Kasutades Eesti puhtast keskkonnast tulenevat konkurentsieelist, arendame mahetoodete ja -teenuste eksporti, mis loob Eesti eri paigus uusi töökohti.“ Mahemajanduse tervikprogramm kiideti heaks valitsuse majandusarengu komisjoni istungil 21.02.2018.

Mahemajanduse tervikprogramm on suunatud sellele, et kujuneks terviklikult toimiv mahemajanduse valdkond, mis edendab Eesti majandust ja eksporti. Keskendutakse eelkõige mahepõllumajandusega võrreldavate kvaliteediskeemide kasutuselevõtule ja lisandväärtusega toodete ja teenuste turustamisele ning ekspordile. Erinevate valdkondade edendamisel on oluline roll uuenuslikkusel, haridusel ja teadlikkuse tõstmisel ning kuvandil. Programm aitab edendada maaelu ja ettevõtlust, loob eeldused uute töökohtade loomiseks, parandab Eesti konkurentsivõimet ning soodustab majanduskasvu.

Programm haarab lisaks toidule ja põllumajandusele ka metsanduse, turismi ning kosmeetika. Igal valdkonnal on oma toimikond, kogu programmi juhib nõukoda. 2017. a toimusid ettevalmistavad tegevused ja selle aasta alguses valmis ka programmi dokument, mis esitati valitsuse majandusarengu komisjonile ja seal ka kinnitati. Komisjoni istungil otsustati, et nõukoda peab selle aasta esimeses pooles esitama komisjonile ettepaneku mahepindala (põllumajandusmaa ja looduslikud korjealad) eesmärgi osas.

Programmis on seatud eesmärgid ja ette nähtud tegevused, mis peaksid eesmärkide täitmisele kaasa aitama. Eraldi eelarvet programmil praegu ei ole. 2018. a toimuvad nõukoja ja toimikondade kokkusaamised.

Põllumajandus (sh vill ja tekstiil), toit ja toitlustamine

Eesmärk: Eksporditud ja teistesse riikidesse turustatud mahetoodangu ekspordikäive on 2021. aastaks suurenenud 50 miljoni euroni.

Tegevused: Mahetootjate, tööstuste ja toitlustajate vajaduste ja pakkumise ning nõudluse kokkuvõime; Toodangu säilitamise ja esmase töötlemise võimaluste loomine; Rahvusvaheliste mahestandardite kasutamise soodustamine ja toetamine.

Mets ja metsandus

Eesmärk: Eesti erametsade sertifitseerimine rahvusvaheliste metsamajandamise standarditega (FSC ja PEFC) on 2021. aastaks laienenud.

Tegevused: Uuring ökopuidu ja -puittoodete nõudluse väljaselgitamiseks eksporditurgudel; Erametsa sertifitseerimisvõimaluste analüüs; Teavitustegevused korjesaaduste turustusvõimaluste kohta öko- ja loodusfarmaatsia ja -kosmeetikatööstusele.

Turism

Eesmärk: Turismisektoris on mahetoitlustamisest teavitatud toitlustuskohtade arv 2021. aastaks kahekordistunud.

Tegevused: Uuring majutusasutuste mahe-sertifitseerimise nõudluse väljaselgitamiseks; Rohelise Võtme ja EHE märgiste laiema kasutuselevõtu edendamine majutusasutustes; Majutusasutuste, toitlustajate ja mahetootjate vajaduste ning pakkumise ja nõudluse kokkuvõime.

Kosmeetika ning pesu- ja puhastusvahendid

Eesmärk: Rahvusvaheliselt tunnustatud sertifikaat on 10 Eesti kosmeetika- ning pesu- ja puhastusvahendite ettevõtetel.

Tegevused: Rahvusvaheliselt tunnustatud öko- ja looduskosmeetika sertifitseerimise kättesaadavaks ja odavamaks muutmine; Farmaatsia- ja kosmeetikatööstuste ning mahetootjate nõudluse ja pakkumise info koondamine ja vahendamine; Esmase töötlemise edendamine.

Kõiki valdkondi hõlmavad tegevused:

- Ettevõtjate koostöö soodustamine ja infovahetus eksporditurgude vajadustest, turgudele sisenemise nõuetest ja kogemustest ning koostöövõimalustest.
- Mahemajanduse valdkondade arendamisel fookuse seadmine tarneahelapõhisele lähenemisele, sh mahemajanduse mudeli väljatöötamine.
- Olulisematel rahvusvahelistel messidel osalemise toetamine.
- Panustamine Eesti riigi kuvandisse nii maine parandamiseks kui Eesti tuntuse tõstmiseks.

Toimetus

Mahetoetuste vähendamine seab kahtluse alla mahesektori arengu

Veebruari alguses selgus, et MAK 2014-2020 mahetoetuse eelarve puudujäägi tõttu vähendatakse märgatavalt toetusi. 12. märtsil kohtusid mahesektori esindajad maaeluministriga, et arutada võimalusi olukorra parandamiseks. Sama teemaga seoses esitas Mahepõllumajanduse Koostöökogu märtsi lõpus maaeluministrile ka pöördumise.

Koostöökogu on seisukohal, et toetuste vähendamine seab kahtluse alla Eesti mahesektori arengu ja et selle vältimiseks tuleb leida rahalised vahendid, mis tagavad mahetoetuste maksmise MAKis toodud määrades. Pöördumises leitakse, et mahepinna ja -tootismahu kasvu ei tohiks pidurdata toetuste vähendamisega. Mahepinna kasvu tuleks hoopis soodustada ning sektorisse sisenejad tuleks vastu võtta ja neile ka toetust maksta, sest muidu võime olla olukorras, kus mahepind ja mahetoodang hakkavad hoopis vähenema.

Mahetoetuse maksmise peamine põhjus nii meil kui ka mujal on eelkõige mahetootmise- ga kaasnevate avalike hüvede pakkumine keskkonna- ja looduskaitse, loomade heaolu toetava majandamise ning pestitsiidi- ja GMO-vaba toidu näol. Praegused arutelud näitavad, et ka järgmise ÜPP eesmärgid on suures osas suunatud just keskkonahoiule ja teiste avalike hüvede toetamisele, milles mahepõllumajandusel on oluline roll. Lisaks avalike hüvede pakkumisele on mahetoodangu näol tegemist ka toodanguga, millele on olemas kiiresti kasvav turg. ELis suurenes mahetoidu turg

2016. a 12% ja 2015. a 13%, samas suurusjärgus suureneb see ka USAs. Paljud riigid impordivad järjest rohkem mahetoitu. Eestil võiks olla potentsiaali just kõrgema lisandväärtusega turul, nagu seda on ka maheturg. Seda kinnitab ka viimaste aastate maheekspordi mahu kiire suurenemine – hinnanguliselt viimase kahe aastaga üle 60%. Kindlasti on väga tähtis arendada ka siseturgu ja pakkuda meie endi inimestele järjest laiemat kodumaise mahetoidu valikut. Turu arengu eelduseks on elujõuline ja kasvav mahetootmine. Suuremas osas ELi riikides on aga mahetoetuste määrad Eesti omadest suuremad. Samuti on praeguse MAKi mahetoetuse määrad keskmiselt tunduvalt väiksemad kui eelmisel MAKi perioodil, nt lihavesi- ja lambakasvatavate toetus on väiksem 30-40%, väiksem on toetus ka põllukultuuride kasvatamisel. Kui võrrelda mahetoetuse ja tava- tootjatele makstavate toetuste määrasid MAKis (nt KSM, veekaitse, KSA, KSK, loomade heaolu), siis on mahetootmisega seonduvad nõuded ja piirangud oluliselt suuremad, kuid toetus pole samas proportsioonis suurem.

Mahetootmise laiendamine ja mahetoodangu ekspordimahu suurendamine on eesmärgidena kirjas ka Vabariigi Valitsuse poolt aasta tagasi algatatud ja selle aasta veebruaris valitsuse majandusarengu komisjonis heaks kiidetud mahemajanduse tervikprogrammis. Seepärast ei ole loogiline, et ühest otsast justkui püüeldakse kõrgema lisandväärtusega tootmise poole, teisest otsast aga pidurdatakse seda protsessi.

Pöördumise teksti leiad siit:

www.maheklubi.ee/upload/Editor/mahekogu_kiri_minister_27032018.pdf

Suuremahuline toetuse vähendamine seaks praegused mahetootjad keeruliselt olukorda, sest 5-aastaste kohustuste võtmisel on tehtud majanduslikke otsuseid arvestades MAKi toetusmäärasid.

Maaeluministriumile tehtud pöördumises tehti ettepanek suurendada MAKis mahetoetuse 2020. aastaks seatud sihttaseme 205 000 hektarini ja leida selle sihttaseme toetamiseks rahalised vahendid. Kuna Vabariigi Valitsus on mahemajanduse tervikprogrammi käivitamise kaudu arvanud mahepõllumajanduse oma prioriteetide hulka, siis tehti ka ettepanek arutada ülaltoodud teemasid Vabariigi Valitsuses.

Pöördumises rõhutati kontrolli tõhususe olulisust ja selleks vajaliku ressursi leidmise vajadust, et mahetoetus ei jõuaks nende tootjateni, kelle eesmärgiks on mahetoetusega manipuleerimine. Ühtlasi aitab see kindlustada Eesti head mainet välisurgudel ja kiirendada selle abil mahetoodete ekspordikasvu.

Tehti ka ettepanekuid toetuse saamise nõuete muutmise osas ning ettepanek, et kui ülesharitud püsirohuma liigub mahetootmise alt tagasi tavatootmisse, peaks samale põllule rakenduma püsirohuma tagasirajamise kohustus.

Mahepõllumajanduse Koostöökogu pöördumist toetasid ka Eestimaa Talupidajate Keskkliit (ETKL), Organic Estonia, Eesti Lihavesikasvatavate Selts ja Eesti Noortalunikud. ETKL ja Eesti Noortalunikud on seisukohal, et täiendavad vahendid mahetoetuste väljamaksmiseks tuleks leida riigieelarvest ja/või MAK 2014-2020 teistest meetmetest ülejäävatest summadest.

Mahepõllumajanduse Koostöökogu on maheorganisatsioon ühendav katusorganisatsioon, mis tegutseb 2006. aastast ja kuhu kuulub 16 liiget: MTÜ Eesti Biodünaamika Ühing, Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, MTÜ Harju Mahetootjate Ühing, MTÜ Hiiu- ja Saaremaa Mahepõllumajanduse Sihtasutus, MTÜ Läänemaa Mahetootjate Selts, MTÜ Saare Mahe, MTÜ Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus, TÜ Lõuna-Eesti Toiduvõrgustik, SA Eesti Maaülikooli Mahekeskus, MTÜ Virumaa Mahetootjad, TÜ Wiru Viili, MTÜ Eesti Maheteravili, MTÜ Mahetootjate Nõu- ja Jõukoda, MTÜ Mahe Lambakasvatuse Klaster, MTÜ Liivimaa Lihavesi ja MTÜ Maheklaster.

Kontakt: maheklubi@gmail.com

2017. aasta mahestipendiumi stipendiaadid

Eesti Maaülikooli Mahekeskus premeeris eelmise aasta lõpus juba üheksandat korda parimaid maaülikoolis kaitstud mahepõllumajanduse teemaliste lõputööde ja avaldatud artiklite autoreid rahalise stipendiumiga.

Parima bakalaureusetöö stipendiumi sai Kaarel Pent tööga „Väetise Must Pärl mõju tatra saagikusele ja kvaliteedile“, juhendajad olid Enn Lauringson ja Merili Toom.

Põldkatse näitas, et väetise normid alates 60 kg/ha suurendasid usutavalt nii maapealset kui ka juurte biomassi, kuid terasaagile väetamine usutavat mõju ei avaldanud. Potikatses selgus, et maapealne biomass suurenes alates väetise normist 100 kg/ha ja juurte biomass alates 50 kg/ha. Väetis Must Pärl tatra põhiväetisena suurendab biomassi alates normist 50–60 kg/ha.

Parima magistrیتöö stipendiumi sai Greete Kahu töö „Mullaharimise ja väetamise mõju vihmaussikoosluksusele“ eest, juhendajad olid Endla Reintam ja Liina Talgre.

Töös leiti, et talviste vahekultuuride kasvatamine haljasväetisena suurendas vihmausside arvukust ja biomassi kolme aasta keskmisena 11%. Samuti leiti, et võrreldes künniga mõjub minimeeritud harimine ussidele positiivselt, tagades neile paremad elutingimused ning mulla pinnale jäetud taimejäänused on vihmaussidele toiduks.

Teadusartiklite kategoorias sai preemia noorteadlane Helena Madsen artikli „Do green manures as winter cover crops impact the weediness and crop yield in an organic crop rotation?“ eest. Artikkel avaldati ajakirjas Biological Agriculture & Horticulture, kaasautoriteks olid Liina Talgre, Viacheslav Eremeev, Maarika Alaru, Karin Kauer ja Anne Luik.

Artikli hüpotees – talvised vahekultuurid suruvad alla umbrohtumust ja suurendavad järgnevate kultuuride saagikust – leidis kinnitust põldkatsetes. Katsetatud vahekultuuride mõju oli erinev, parima umbrohtude allasurumise võimega oli rukis.

Eestikeelse populaarteadusliku artikli stipendiumi sai Merili Toom, kes avaldas artikli „Sügiseste ja talviste vahekultuuride biomassi moodustumine ja toitainete sidumine“ kogumikus „Taimikasvatuse alased uuringud Eestis 2017“. Artiklis anti ülevaade nii Eestis varem tuntud kui ka uute potentsiaalsete vahekultuuride kasvatamisest, põldkatse tulemuste põhjal hinnati eri liikide biomassi moodustumise ja toitainete sidumise võimet ning talvekindlust.

Elen Peetsmann

Stipendiaadid Greete Kahu, Merili Toom ja Kaarel Pent.
Foto: Elen Peetsmann

Mahestipendiumi fondi asutas 2009. a Eesti Maaülikooli professor Anne Luik eesmärgiga ergutada ja tunnustada mahepõllumajanduslikku uurimistööd. Stipendiumiraha koguneb üksikisikute ja ettevõtete annetustest.

Igaüks saab siin kaasa lüüa, kandes toetussumma SA Eesti Maaülikooli Mahekeskus arveldusarvele nr **EE021700017002007162 Luminor** pangas (märksõna „ökostipp“).

Täname kõiki seniseid ja tulevasi stipendiumifondi toetajaid!

Uus konkurss toimub juba 2018. aasta sügisel!

Lisainfo: mahekeskus.emu.ee/mahestipendium

Mahepõllumajandus kasvab hoogsalt

2016. aastal tegeles mahepõllumajandusega 2,7 miljonit tootjat 178 riigis. Üleilmne maheturg oli 2016. aastal üle 80 mld euro. Euroopa mahetoidu jaemüügi mahuks hinnati 33,5 mld eurot, mis on 11,4% rohkem kui aasta varem. Põhjaliku ülevaate üleilmsest mahesektorist 2016. a lõpu seisuga annab kogumik „The World of Organic Agriculture 2018“, mida veebruaris tutvustasid selle koostajad FiBL ja IFOAM messil Biofach.

Viimaste aastate positiivsed suundumused jätkuvad: tarbijate nõudlus mahetoodete järele kasvab, lisandub mahetootjaid ja -maad. Võrreldes 2015. aastaga kasvas maailmas mahepõllumajandusmaa pindala 15% ehk 7,5 mln hektarit, mis on kõigi aegade rekord. Euroopas kasvas see 2016. aastaks 13,5 miljoni hektarini, aastaga lisandus ligi miljon hektarit. Need numbrid näitavad, et tootjatele, aga ka tarbijatele läheb korda jätkuvalt keskkonnaga arvestav põllumajandus.

2016. aastal majandati maailmas mahedalt kokku ligi 58 mln hektaril. Ligikaudu pool kogu mahemaast oli Okeaanias (27 mln ha), järgnesid Euroopa (23%, 14 mln ha, ELis 12 mln ha) ja Ladina-Ameerika (12%, 7 mln ha). Mahemaa osa kogu põllumajandusmaast oli suurim Liechtensteinis (38%), järgnesid Prantsuse Polüneesia (31%), Samoa (22%), Austria (22%), Eesti (18%), Rootsi (18%) ja Itaalia (14%). Kogu põllumajandusmaast oli üle 10% mahe 15 riigis, neist üheksa Euroopas.

Euroopa Liidus oli 2016. aastal mahe 6,7% kogu põllumajandusmaast. Kõige rohkem lisandus maad Itaalias ja Prantsusmaal, vastavalt 300 000 ja 200 000 ha. Kõige enam mahemaad Hispaanias (üle 2 mln ha), järgnevad Itaalia (1,8

mln ha) ja Prantsusmaa (1,5 mln ha). Mahetootjaid tegutses Euroopas üle 370 000, neist ELis ligi 300 000. Töötlejaid oli ligi 66 000 (ELis ligi 63 000) ja importijaid ligi 4700 (ELis 4000). Kõige enam töötlejaid on Itaalias (ligi 17 000), importijaid aga Saksamaal (ligi 1600).

Turu-uuringute ettevõtte Ecovia Intelligence hinnangul ulatus üleilmne maheturg 2016. aastal kokku 89,7 mld dollarini (üle 80 mld euro), kõigi suuremate maheturgude kasv oli kahekohaline. Juhtiv maheturg on jätkuvalt USA (38,9 mld eurot), järgnevad Saksamaa (9,5 mld eurot), Prantsusmaa (6,7 mld eurot) ja Hiina (5,9 mld eurot).

Euroopas on mahetoidu jaemüügi maht kasvanud viimase kümne aastaga rohkem kui kaks korda ja 2016. a jõudis see 33,5 miljardi euroni (ELis 30,7 mld eurot), suurenedes võrreldes eelmise aastaga 11,4% (ELis 12%). Üle 20% kasvas mahetoidu jaemüük nt Prantsusmaal, Iirimaa, Taanis ja Norras. Kõige usinamad mahetoidu tarbijad on jätkuvalt Šveitsis – 274 eurot aastas inimese kohta, järgnesid Taani – 227 eurot ja Rootsi – 197 eurot. Kõige suurema osa kogu toiduturust moodustas mahekaup 2016. aastal Taanis – 9,7%, järgnesid Luxembourg (8,6%) ja Šveits (8,4%). □

Väljaanne “The World of Organic Agriculture” ja infograafika on leitav:

www.organic-world.net/yearbook/yearbook-2018.html

Allikas:

www.fibl.org/en/service-en/news-archive/news/article/ein-boomender-biosektor-578-millionen-hektar-bioflaeche-biomarkt-waechst-auf-fast-90-milliarden-us.html

shop.fibl.org/CHen/mwdownloads/download/link/id/1093/?ref=1

Prantsusmaa mahesektor kasvas hüppeliselt

Prantsusmaa mahesektor näitas 2016. a viimaste aastate suurimat kasvu, jõudsalt suurenesid nii mahemaa pindala, mahe-tootjate arv kui ka mahetoodangu müük. Maailma suuruselt kolmanda maheturu maht oli 6,7 mld eurot, turg kasvas võrreldes 2015. a rekordilised 22%.

Samasugune kasv jätkus ka 2017. aastal. Esimesel poolaastal müüdi Prantsusmaal mahetoitu (sh restoranid) kokku üle 7 mld euro eest, 2016. aasta sama perioodiga võrreldes 500 mln eurot rohkem. Seejuures kasvas näiteks supermarketite mahemüük 18%. Eriti on suurenenud nõudlus maheda puu- ja köögivilja järele.

Jõudsalt lisandub ka mahemaad ja -tootjaid: 2017. a esimese poolaastaga kasvas mahemaa pindala 15%, kokku 1,77 mln hektarini, mis moodustas 6,5% kogu Prantsusmaa põllumajandusmaast. Ka mahetootjate arv kasvas üle 9%, kokku tegutses riigis üle 35 000 mahetootja. Edasimüüjate ja töötajate arv kasvas üle 9%: lisandus 934 mahetootjat (+8,8%) ja 441 edasimüüjat (+11%).

Prantsusmaal tarbis üheksa inimest kümnest 2016. aasta jooksul vähemalt üht mahetoodet, kord kuus sõi mahetoitu 70% prantslastest. Iga päev sõi mahetoitu 15% elanikest, 2015. aastal oli neid 10%.

Prantsusmaa mahesektori kasvu taga on tugev poliitiline toetus. 2012. aastal käivitas

Peamised allikad:

frenchfoodintheus.org/766
orgprints.org/32712/1/amaud-2018-france.pdf
www.youtube.com/watch?v=KUyig71cITM

toonane põllumajandusminister Stéphane Le Foll agroökoloogia projekti, mis seadis eesmärgiks, et 2025. aastaks kasutab suurem osa prantsuse talunikke agroökoloogilist lähenemist, mis tähendab ökoloogiliste põhimõtete järgimist põllumajanduses. „Põllumajanduse viimase 50 aasta arengusuunad on end ammendanud, mistõttu peame leidma uue põllumajanduse mudeli. Mahepõllumajandusel on selles juhtiv roll,“ märkis Le Foll. Minister Le Foll (oli põllumajandusminister 2017. aastani) juhtimisel käivitas Prantsusmaa 2013. aastal programmi „Ambition Bio 2017“, mille üks eesmärk oli kahekordistada 2017. aasta lõpuks mahepõllumajandusmaa pindala, millega kooskõlas kasvaks ka mahetoodangu tarbimine. „Meie eesmärk on panna paika mahepõllumajanduse arengu terviklik käsitlus. See tähendab tootmise suurendamist ja tingimuste loomist selleks, et mahetoodang saaks töödeldud, turustatud ja jõuaks tarbijateni. See on kogu programmi tuum, me ei piirdu üksnes mahemaa pindala suurendamisega,“ märkis Le Foll programmi pöördumises. Programmis pööratakse suurt tähelepanu tootjate ja töötajate koolitusele, teadus- ja arendustööle, statistika kogumisele, avaliku sektori toitlustuses mahetoidu kasutamise suurendamisele, tarbijate teadlikkuse tõstmisele jm. □

Miljon soomlast ostab mahetoitu korra nädalas

Allikad:

proluomu.fi/luomun-myynti-lisaantyy-yli-miljoona-suomalaista-ostaa-viikoittain/
proluomu.fi/organic-sales-in-finland-spurred-by-consumer-trends-and-new-products/

Mahetoidu jaemüügi kiire kasv jätkus Soomes sealse mahetoiduliidu Pro Luomu hinnangul ka 2017. aastal. Jaeturu mahuks hinnati 309 mln eurot, mis on 13% enam kui 2016. aastal. Samal ajal suurenes kogu toidu jaeturg vaid 1,7%. Mahetoidu jaemüük hakkas kiiresti kasvama juba 2016. aastal, mil see oli 14% suurem kui aasta varem.

Pro Luomu tegevjuhi Marja-Riitta Kottila hinnangul on kasvu taga ennekoike tootevaliku laienemine ja müügitoetus. Mahetoidu müügi suurenemise taga pole kõrge hinnanud hinnad, vaid suurem müügimaht.

Kõige rohkem müüakse Soomes mahedana puuvilju, piima ja piimatooteid ning köögivilju. Need tootegrupid moodustavad rohkem kui kolmandiku kogu mahetoidu müügist. Neljandal kohal on kuumad joogid (kohv, tee) ja viiendal munad.

Kõige suurem turuosa on õlidel (20%), munadel (17%), beebitoidudel (15%) ja helvestel (14%). Suurima kasvu tegid mahlad, kohv, jogurt ja piim, mille põhinevad magustoidud. Ka liha (peamiselt just hakkliha), puuviljade ja köögiviljade müügi mahud suurenesid märgatavalt.

2017. aasta septembris Kantar TNSi tehtud tarbijauuring näitab, et rohkem kui pooled soomlased ostavad mahetoitu regulaarselt, vähemalt korra kuus. 28% ostab mahetoitu vähemalt korra nädalas. Regulaarseid tarbijaid on võrreldes 2010. aastaga 10 protsendipunkti rohkem. Eriti aktiivsed mahetoodete tarbijad on naised vanuses 30–49, samuti lastega pered. Viimasel kahel aastal on mahetarbijaskond laienenud ühtlasemalt eri rahvastikurühmade vahel. Näiteks on suurenenud mahetoitu ostvate meeste hulk, tarbijaid on lisandunud väljaspool Helsingit ning erineva sissetuleku ja haridustasemega inimeste seas. Maheda eelistamise põhjused pole muutunud: endiselt on kõige olulisem puhas, lisaainete ja taimekaitsevahenditevaba toit, samuti maitse, tervislikkus ja keskkonnasäästlikkus.

Ligikaudu 50% tarbijaid leiab, et mahe on tervislik ja vastutustundlik valik. Teisalt seostub mahe vähem kui kunagi varem väiketootmisega, seda peetakse pigem moodsaks kui traditsiooniliseks tootmisviisiks. □

Sikkim: India esimene maheosariik

2003. a tehti Sikkimis (Nepali, Bhutani ja Hiinaga piirnev India osariik) oluline otsus. Peaminister Sri Pawan Chamlingil oli idee muuta kogu osariigi põllumajandusmaa mahedaks. Selle eesmärgi saavutamiseks käivitati Sikkimi maheprogramm (Sikkim Organic Mission) ja 2016. a kuulutati Sikkim „maheosariigiks“. See on heaks teenäitajaks, kuidas jõuda selleni, et kogu põllumajandusmaa on 100% mahe.

Endises Sikkimi kuningriigis (1643–1975) ja praeguses India 22. osariigis elab umbes 7000 ruutkilomeetril ligi 600 000 inimest. Osariigis on muljetavaldav loodus ja elurikkus, sealt võib leida näiteks üle 4500 liigi õistaimi ja üle 500 liblikaliigi. Sikkimis asub maailma kõrguselt kolmas mägi Kanchenjunga (8586 m), üle 80 liustiku, 227 mägijärve ja 104 jõge. Kliima ulatub troopilisest alpiiniseni. Ligikaudu 70% elanikkonna sisetulek sõltub põllumajandusest ja sellega seotud sektoritest.

1995. a lükati käima „Harit Kranti“ – Sikkimi „rohestamine“. Selle tegevused hõlmasid biolagunematute materjalide kasutamise keeldu (1997), ökoklubi ja koolide ökofondi loomist (2000), keskkonnahariduse edendamist (2001), suitsuvabaks osariigiks kuulutamist (2008), Sikkimi ökoturismi direktoraadi loomist (2009), Sikkimi maheprogrammi käivitamist (2010) ning pudelivee kasutamise keelamist riiklikel

kohtumistel. Need on vaid mõned näited sammudest, mida on ette võetud, et osariiki võimalikult „roheliseks“ muuta.

Pärast „maheosariigi“ idee ja kontseptsiooni väljatöötamist korraldati 2006. a teostatavusuuring, et selgitada välja maheda vastu huvi tundvad tootjad ning sihid mahetootmiseks ja turustamiseks. Köhkleivate tootjate veenmine oli suur töö. Alustati 7300 tootja ja 8100 hektari maaga. Vilets mullaviljakus, taimehaigused ja -kahjurid, kehvad pakendamis- ja säilitamistingimused ning pea olematud turustusvõimalused olid algses tohutuks takistuseks. Nendest üle saamiseks käivitas osariik suure teadlikkuse tõstmise kampaania koos koolitusprogrammiga. Mitmed väiksemad tootjad, kes olid harjunud agrokemikaalidega majandama, ütlevad, et nende saagikus on vähenenud. Samas osariigi keskmised andmed saagikuse vähenemist valdava osa kultuuride puhul ei näita.

Peamised allikad:

organic-market.info/news-in-brief-and-reports-article/sikkim-an-organic-vision-becomes-reality.html

voiceofsikkim.com/2018/01/30/bill-to-ban-non-organic-produce-wef-mar-2018-pulled-back/

www.freshplaza.com/article/188502/India-Government-sponsored-transport-for-organic-produce-in-Sikkim-state

Osariigis on üle 76 000 hektari tunnustatud mahemaad (India NPOP ja USA NOP standardid) ja üle 66 000 mahetootja. Turustusvõimaluste parandamiseks loodi kooperatiiv (Sikkim State Cooperative Supply and Marketing Federation Limited). 2015. a asutati Sikkimi osariigi mahe-sertifitseerimisamet (Sikkim State Organic Certification Agency), 2017. a jaanuaris tähistati esimest korda talunike päeva.

Mahedale üleminek on nõudnud suurt tööd ja organiseerimist, mitte ainult mahepõllumajandusega seoses, vaid ka laiemalt keskkonnahariduse jmt vallas.

Sikkimi valitsuses arutatakse juba uusi ees-märke, nimelt soovitakse keelata juba sellel aastal osade värskete toodete tavatoodetena müümine ja laiendada järkjärgult tootegruppe, mille tavatoodetena osariiki sissetoomine keelatakse. See teema tuleb arutlusele juba lähiajal. Ees-märgi saavutamine on keeruline ja riik otsib võimalusi, kuidas kohalike tootjate mahetoodang turgudel paremini kättesaadavaks muuta, nt neile transpordi korraldamisel abi pakkudes.

Sikkimi teekond maheosariigiks on hea eeskuju kõigile teistele piirkondadele ja riikidele üle maailma. Kogu (osa)riigi mahepõllumajandusele üleviimine on võimalik vaid siis, kui selleks on tugev ühine tahe. Veel kaks India osariiki ja üks väiksem piirkond on andnud teada, et seavad sihi maheda suunas.

Mahepõllumajandusse sobivate marja- ja puuviljade sordikataloog

Koostajad: Asta-Virve Libek, Kersti Kahu, Kristine Volens, Ave Kikas

Väljaandja: Eesti Maaülikool, 2017, 30 lk

Trükises tutvustatakse puuvilja- ja marjakultuuride sorte, mida on katsetatud ja uuritud EMÜ Põllumajandus- ja Keskkonnainstituudi Polli aiandusuuringute keskuse sordikollektsioonides ja mis sobivad kasvatamiseks maheviljeluses.

Trükise väljaandmist toetas Euroopa Liit.

www.maheklubi.ee/upload/Editor/Sordikataloog_2017.pdf

Taimedega kahjurite vastu

Autor: Luule Metspalu

Väljaandja: Hea Lugu, 2017, 192 lk

Raamatus selgitatakse, kuidas rajada segu-, riba- ja ridakülve, kasutada elusmultši ja püünistaimi, rakendada peleta-meelita tõrjestrategieid ja viljavaheldust. Õpetatakse tegema taimeekstrakte, antakse ülevaade putukaid peletavatest taimedest ning aias ja põllul tegutsevatest tähtsamatest kasuritest ja kahjuritest.

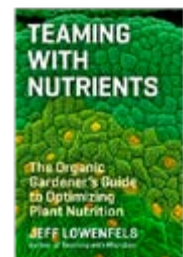

Teaming with nutrients: The Organic Gardener's Guide to Optimising Plant Nutrition

Autor: Jeff Lowenfels

Väljaandja: Timber Press, Inc., 2017, 250 lk

Raamat annab põhjaliku ülevaate taimede toitumisest ja neile vajalikest toitainetest. Autor õpetab nt taimede vaatluse teel tuvastama, milliseid toitaineid taimedel puudu võib olla ning annab soovitusi, kuidas olukorraga toime tulla ning kasvatada kvaliteetset toodangut. Raamat on inglise keeles.

Neljas üle-eestiline avatud talude päev

22. juuli 2018

Registreerimine alates 6. märtsist:
www.avatudtalud.ee

Mahekonverents:

Tegija kogemus – kuidas olla edukas maheturul

4. mai 2018

Tallinna Lauluväljakul Sööma messi ajal
Täpsem info: www.maheklubi.ee

MAHEKLUBI

maheklubi.ee

Mahepõllumajanduse veebi-keskkond www.maheklubi.ee ootab lugema mahepõllumajanduse infot ja uudiseid meilt ja mujalt.

Siit leiab teavet teadusuuringute, projektide ning koostööte ja muude sündmuste kohta ning enamiku Eestis välja antud mahepõllumajanduse trükistest, sh Mahepõllumajanduse Lehe.

Maheklubi facebookis

ootame külastama ja sõbrunema

VÄLJAANDJA

Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus
Tuglase 1-6, 51014 Tartu
Tel 742 2051
e-mail: mahepm@gmail.com

The Newsletter publishes overviews, research articles, news and practical advice on organic farming.

Vastutav toimetaja: Merit Mikk
Toimetajad: Airi Vetemaa, Argo Peepson

ISSN 1406-9814

